

ČÁST DRUHÁ

SPOLEČNÍCI

I. PODÍL A KMENOVÝ LIST

1. Význam podílu

Ve společnosti s ručením omezeným je společnický vztah určité osoby ke společnosti vázán na vlastnictví podílu (podle předešlé úpravy označovaný jako obchodní podíl). Společníkem se nelze stát bez vlastnictví podílu ve společnosti. S vlastnictvím podílu ve společnosti jsou spojena jednotlivá práva, ale i povinnosti společníka. Společníkovi náleží jeho práva a povinnosti od okamžiku nabytí podílu ve společnosti a společník je vykonává po celou dobu, kdy je vlastníkem podílu. Má-li společník podílů více, náleží mu práva a povinnosti za každý podíl. Jejich rozsah pak odpovídá velikosti daného podílu.

Účast na společnosti je **spojena s vlastnictvím podílu**. Vlastník podílu se dostává do postavení společníka a je oprávněn vykonávat práva, příp. i plnit povinnosti společníka. Změna v osobě společníka ve společnosti nebo výše účasti společníka na společnosti se provádí změnou vlastnictví podílu nebo jeho výše. Zanikne-li účast společníka bez právního nástupce, dochází k uvolnění podílu.

Podle zákonné definice podíl představuje účast společníka ve společnosti a práva a povinnosti, které z této účasti plynou (§ 31 z. o. k.). Podíl bývá charakterizován jako určitý **soubor práv a povinností společníka**, který má jednotný charakter, jenž může být předmětem právních vztahů pouze jako celek.²⁸ Z podílu nelze vydělovat či vyčleňovat jednotlivá práva a povinnosti.

1.1 Práva spojená s podílem

Existence jednotlivých práv a povinností společníka je spjata s vlastnictvím podílu ve společnosti. Převedením podílu na jinou osobu přechází výkon práv a povinností vztahující se k podílu na nového vlastníka podílu a společník pozbývá svoji účast na společnosti. Jinými slovy, společník spolu s podílem ztrácí i veškerá práva a povinnosti, které jsou do něj vtělené.

²⁸ DVOŘÁK, T. *Společnost s ručením omezeným: Komplexní pohled na s.r.o.* Praha: ASPI, 2002, s. 106.

Judikatura

Je-li účast společníka ve společnosti určena jeho podílem na obchodním majetku společnosti, pak převedením celého svého majetkového podílu na jiného člena společnosti převedl stěžovatel současně i svá práva a povinnosti vztahující se k jeho podílu, tedy i k účasti ve společnosti. Nezůstává tak nic (majetková účast, práva a povinnosti), co by mohlo být ještě předmětem jeho účastenských práv ve společnosti. Osvobození od daně z převodu nemovitostí u vkladu vloženého podle zvláštního zákona do obchodní společnosti se neuplatní, neboť do pěti let od vložení vkladu zanikla účast společníka v obchodní společnosti [§ 20 odst. 6 písm. e) zákona ČNR č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí]. **(NSS 1 Afs 26/2004)**

Společníci mají ze zákona tato základní práva:

› **Právo společníka podílet se na řízení společnosti (§ 167 odst. 1 z. o. k.)**

Společník se podílí na řízení společnosti prostřednictvím řady dílčích (procesních) práv. Ta nejsou v právní úpravě společnosti s ručením omezeným výslovně uvedena. Nicméně jejich existence plyne z pravidel pro organizaci a rozhodování na valné hromadě nebo mimo ni. Mezi tato dílčí práva patří **právo účastnit se valné hromady, právo předkládat návrhy, hlasovací právo, právo podat protest a dovolávat se neplatnosti** usnesení valné hromady. Výkon těchto práv není vždy svázán s valnou hromadou. Zejména hlasovací právo mohou společníci vykonávat mimo valnou hromadu způsobem upraveným ve společenské smlouvě, příp. mohou projevit souhlas dodatečně po skončení valné hromady (§ 174 z. o. k.).

› **Hlasovací právo (§ 169 odst. 2 z. o. k.)**

Hlasovací právo má zvláštní význam. Hlasováním vyjadřuje společník svoji vůli (souhlasnou nebo nesouhlasnou) k předkládaným návrhům, které se týkají zásadních otázek fungování společnosti. Síla hlasovacího práva se odvozuje od výše vkladu společníka do společnosti, ledaže je ve společnosti zvoleno jiné nastavení. Podle dispozitivního pravidla v § 169 odst. 2 z. o. k. má každý společník jeden hlas na každou 1 Kč vkladu. Toto pravidlo může být společenskou smlouvou modifikováno. Alternativním způsobem hlasování je tzv. kumulativní hlasování. Toho lze využít jen pro volbu a odvolání členů orgánů společnosti, je-li to upraveno ve společenské smlouvě (§ 178 až 180 z. o. k.).

› Právo na informace (§ 155 z. o. k.)

Každý společník má právo na informace o společnosti, které mu slouží k výkonu jeho dalších práv. V rámci tohoto oprávnění může **nahlížet do jakýchkoli dokladů společnosti**, kontrolovat údaje v těchto dokladech. Právo na informace může být dále rozšířeno ve společenské smlouvě o další oprávnění. Společník má poměrně široké oprávnění požadovat informace. V tom se projevuje osobní charakter společnosti s ručením omezeným, kde je běžné, že společníci se aktivně podílejí na řízení společnosti a rozhodování o všech jejích záležitostech. (Více viz kapitolu V této části Právo společníků na informace.)

› Právo na podíl na zisku a na jiných vlastních zdrojích (§ 161 z. o. k.)

Základním **majetkovým právem** společníka je právo na podíl na zisku a na jiných vlastních zdrojích. Pravidla pro vyplácení podílu na zisku ze společnosti a na jiných vlastních zdrojích si upravují společníci ve společenské smlouvě. Nestanoví-li si žádná pravidla, uplatní se zákonný režim. Společníci si rozdělují zisk a jiné vlastní zdroje v poměru svých podílů a podíl se vyplácí v penězích (§ 161 odst. 1 z. o. k.). Při výplatě podílu na zisku musí být respektována zákonná omezení, jde-li o rozsah výplaty zisku, která slouží k ochraně majetku společnosti a jejích věřitelů (§ 40 z. o. k.). (K rozhodování o podílu zisku a jeho výplatě viz část šestou Skládání účtů.)

› Právo na vypořádání (§ 36 z. o. k.)

Společníkovi, kterému zanikne účast ve společnosti za jejího trvání bez právního nástupce, vzniká právo na vypořádání (§ 36 odst. 1 z. o. k.). Právo na vypořádání je majetkové právo společníka, které společníka opravňuje k vypořádání jeho účasti ve společnosti. Společník má právo na tzv. **vypořádací podíl**, jehož výše se určuje podle pravidel stanovených v zákoně a ve společenské smlouvě (§ 36 odst. 2 až 5 z. o. k.)

› Právo na podíl na likvidačním zůstatku (§ 37 z. o. k.)

Právo na podíl na likvidačním zůstatku je **majetkové právo** společníka, které náleží každému společníkovi při zrušení společnosti s likvidací. Pravidla pro rozdělování likvidačního zůstatku stanoví zákon a společenská smlouva (§ 37 až 39 z. o. k.). (Více viz část osmou Zrušení a zánik společnosti s ručením omezeným.)

› Právo vystoupit ze společnosti (§ 202 z. o. k.)

Zákon o obchodních korporacích založil právo společníka vystoupit ze společnosti (tzv. abandonní právo). Společník může společnost opustit na základě svého jednostranného právního jednání. Podle předešlé úpravy v obchodním zákoníku tuto možnost neměl. Vystoupení je přípustné jen z některého ze zákonem stanovených důvodů. (Více viz část druhou kapitoly IV Zánik členství společníka.)

1.2 Povinnosti spojené s podílem

› Vkladová povinnost (§ 150 z. o. k.)

Společník má ze zákona povinnost vložit do společnosti vklad (tzv. vkladová povinnost). Vkladem se dle § 15 z. o. k. rozumí peněžní vyjádření hodnoty předmětu vkladu do základního kapitálu společnosti. Jinými slovy lze vklad definovat jako peněžní částku, kterou se společník podílí na základním kapitálu společnosti. Vkladovou povinnost lze splnit peněží (**peněžitý vklad**) nebo nepeněžitým způsobem (**nepeněžitý vklad**).

Vkladová povinnost je základní povinností společníka, kterou ukládá společníkovi zákon. Jde o kogentní požadavek zákona, kterého se společník nemůže zbavit. Vkladovou povinnost společníka **nelze ve společenské smlouvě vyloučit** ani nelze této povinnosti společníka zprostit (§ 150 odst. 2 z. o. k.). Výjimkou je snížení základního kapitálu. Vkladová povinnost je spojena s konkrétním podílem společníka. Má-li společník více podílů ve společnosti, vztahuje se ke každému podílu.

Nesplacení vkladu v dané lhůtě je porušením vkladové povinnosti společníka. Lhůta pro splacení vkladu se určuje ve společenské smlouvě. **Lhůta** pro splacení vkladu nemůže být delší než **5 let** od vzniku společnosti (při založení) nebo od převzetí vkladové povinnosti za trvání společnosti (při zvýšení základního kapitálu). Z aktuální rozhodovací praxe Nejvyššího soudu přitom vyplývá, že závazek ke splnění vkladové povinnosti se nepromlčuje.²⁹ Za porušení vkladové povinnosti může být společník sankcionován. Společnosti náleží úrok z prodlení z dlužné částky ve výši dvojnásobku sazby úroku z prodlení stanovené nařízením vlády č. 351/2013 Sb., příp. ve výši určené společenskou smlouvou (§ 151 odst. 1 z. o. k.). Společnost se může domáhat splnění vkladové povinnosti žalobou na plnění. Konečnou sankcí za nesplacení vkladu je vyloučení společníka ze společnosti.

²⁹ Viz usnesení NS 27 Cdo 1606/2022 ze dne 27.6.2024. Dřívější rozhodovací praxe se příkláněla k opačnému závěru – srov. NS 29 Cdo 1553/2007.

› Příplatková povinnost (§ 162 z. o. k.)

Společník může mít vedle vkladové povinnosti také povinnost poskytnout společnosti peněžitý příplatek, tzv. příplatková povinnost. Jde o **fakultativní povinnost**, o jejíž existenci si rozhodují sami společníci. Aby bylo možné příplatkovou povinnost uložit, musí být její možnost připuštěna ve společenské smlouvě. O uložení konkrétní příplatkové povinnosti rozhoduje valná hromada.

Vhodná úprava v praxi

UJEDNÁNÍ VE SPOLEČENSKÉ SMLOUVĚ

Společnost může usnesením valné hromady společníkům uložit povinnost poskytnout peněžitý příplatek. Tyto příplatky nesmějí ve svém souhrnu překročit výši 400 000 Kč.

› Povinnost loajality

Povinnost loajality je zakotvena v občanském zákoníku v § 212 odst. 1 obč. zák.: „Přijetím členství v korporaci se člen vůči ní zavazuje chovat se čestně a zachovávat její vnitřní řád.“ Povinnost nezbytné loajality společníka je základní povinností společníka ve vztahu ke společnosti, která je uznávána právní teorií i judikatorní praxí.³⁰

Optikou této povinnosti je poměřováno chování společníka vůči korporaci a je z ní dovozována řada dílčích povinností, jako je např. povinnost dodržovat zakladatelské právní jednání, nezneužívat většiny nebo menšiny hlasů v korporaci, jednat v souladu s dobrými mravy a zásadami poctivého obchodního styku, nezneužívat postavení ovládající osoby korporace, nevyvíjet tlak na orgány korporace a jejich členy, zástupce a zaměstnance korporace, aby jednali v jeho soukromém zájmu a k újmě korporace, uzavírání obchodů respektujících zákonné limity i oprávněné zájmy korporace a ostatních jejích členů a také věřitelů a zaměstnanců.³¹

I povinnost loajality má své meze a nelze ji vidět v každé situaci. To dokládá i jedno z posledních rozhodnutí Nejvyššího soudu, který v daném případě posuzoval, zda měl společník povinnost uzavřít se společností smlouvu potřebnou pro naplnění účelu jejího předmětu podnikání. V daném případě shledal, že kontraktační povinnost společníkovi nevzniká.³²

³⁰ NS 29 Odo 387/2006, NS 29 Cdo 3704/2009, NS 29 Cdo 2005/2012, NS 29 Cdo 1441/2012, NS 29 Cdo 2731/2013.

³¹ DVOŘÁK, T. § 212 [Loajalita člena korporace; Zákaz zneužití hlasů]. In ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek I, (§ 1-654)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014.

³² NS 29 Cdo 1436/2014.

1.3 Právní povaha podílu

Podíl má povahu **nehmotné věci** (§ 496 odst. 2 obč. zák.). Projevuje se tu koncepční změna nového soukromého práva (účinného od 1. 1. 2014). Podle dřívějšího pojetí byl podíl (obchodní podíl) považován za jinou majetkovou hodnotu. To vedlo k akademické diskusi nad tím, zda je možné vůči podílu uplatňovat vlastnické právo v celém svém rozsahu (vlastnická triáda atd.).³³ Aktuální právní úprava odstraňuje tyto teoretické pochybnosti ohledně povahy podílu. Použijí se na něj ustanovení o věcech podle občanského zákoníku. Podíl jako věc může být předmětem různých smluvních dispozic. Právní povaha podílu jako věci na druhou stranu vylučuje možnost převádět (cesí smlouvy) samostatně práva a povinnosti plynoucí z účasti ve společnosti (tzn. práva a povinnosti tvořící ve svém souhrnu podíl), není-li to výslovně dovoleno v zákoně.³⁴ Podíl je převoditelný se všemi právy a povinnostmi jako kterákoli jiná věc. Na převod podílu se přímo použijí ustanovení o koupi (příp. darování, směně) uvedená v občanském zákoníku. Podíl může být dán do zástavy nebo být předmětem jiného věcného práva k věci cizí. Na zřízení a vznik zástavy k podílu se použijí ustanovení § 1320 a násl. obč. zák. Tato úprava se použije i na zřízení a vznik jiných věcných práv k podílu, který není představován cenným papírem nebo zaknihovaným cenným papírem (§ 32 odst. 5 z. o. k.).

1.4 Velikost podílu

› Určovatel rozsahu práv společníka

Velikost podílu společníka má zásadní význam. Určuje rozsah účasti společníka ve společnosti. Působí jako určovatel pro stanovení rozsahu dalších práv, příp. povinností společníka. Výše podílu slouží k určení:

- výše podílu na zisku a na jiných vlastních zdrojích (nestanoví-li společenská smlouva jinak) – § 161 odst. 1 z. o. k.;
- výše povinného příplatku (nestanoví-li společenská smlouva jinak) – 162 odst. 3 z. o. k.;
- výše vypořádacího podílu – § 36 odst. 4 z. o. k.;
- výše likvidačního zůstatku – § 38 odst. 1 z. o. k. (pouze v rozsahu převyšujícím souhrn splacených vkladů dle § 37 z. o. k.);
- výše vzájemného vypořádání společníků při ručení za dluhy společnosti – § 39 z. o. k.;

³³ DVOŘÁK, T. § 212 [Loajalita člena korporace; Zákaz zneužití hlasů]. In ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek I, (§ 1-654)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014.

³⁴ ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 68.

- rozdělení uvolněného podílu mezi společníky při uplatnění předkupního práva – § 213 odst. 1 z. o. k.;
- určení výše podílu při převzetí vkladové povinnosti při zvýšení základního kapitálu – § 220 z. o. k.;
- určení výše protiplnění mezi společníky při přechodu uvolněného podílu – § 215 z. o. k.

Podíl od 1. 1. 2014

- Terminologická změna: obchodní podíl X podíl
- Podíl je věc v právním smyslu
- Více podílů v rukou jednoho společníka
- Různé druhy podílů
- Podíl v podobě kmenového listu

› Rovnoměrné určení velikosti podílu

Velikost podílu je odvozena **od výše vkladu** nebo vkladů připadající na podíl. Zákon stanoví pouze podpůrně (dispozitivně), že podíl společníka se určuje podle poměru jeho vkladu na tento podíl připadající k výši základního kapitálu, pokud společenská smlouva nestanoví něco jiného (§ 133 z. o. k.). Dispozitivně platí, že velikost podílu společníků je určena rovnoměrně podle poměru jejich vkladů. Alternativně lze velikost podílů jednotlivých společníků určit ve společenské smlouvě (viz dále).

Vhodná úprava v praxi

UJEDNÁNÍ VE SPOLEČENSKÉ SMLOUVĚ

Podíl společníka se určuje podle poměru jeho vkladu na tento podíl připadající k výši základního kapitálu.

› Odchylné určení velikosti podílu

Společníci si mohou ve společenské smlouvě ujednat jiné pravidlo pro určení velikosti podílu připadající na společníka a jeho vklad. Velikost podílu se nemusí odvíjet od poměrné výše vkladů společníků (nerovnoměrný poměr). Teoreticky je možné ve společenské smlouvě ujednat, že podíl není vůbec vázán na výši vkladu do společnosti nebo že je vázán v nerovnoměrném poměru. Při nerovnoměrném poměru, kdy někteří společníci přinášejí menší vklad, by mohli obdržet vyšší podíl (např. dvojnásobný oproti jejich vkladu) apod. Takové korporální nastavení by

mohlo narazit na obecné právní principy. Můžeme také uvažovat o schématu, kdy všichni společníci mají podíl o stejné velikosti (obdoba spolku).

› Počet podílů na vklad

Aktuální právní úprava opustila zásadu „jeden vklad, jeden podíl“. Společník může mít jeden nebo více podílů. Společníci mohou takto ve společenské smlouvě reflektovat realitu. Budou-li do společnosti vnášet několik vkladů, lze ke každému vkladu připojit podíl o určité výši. Na více vkladů jednoho společníka může připadat jeden podíl.

› Více podílů u jednoho společníka

Dřívější úprava neumožňovala soustředění několika podílů v ruku jednoho společníka. K tomu dochází typicky v situaci, kdy stávající společník nabývá podíl od jiného společníka (ať již od odcházejícího ze společnosti nebo při snížení výše jeho podílu). V minulosti se při nabytí dalšího podílu stávající podíl vždy zvětšil (tzv. **přirůstání podílu**). Aktuálně může společník vlastnit více podílů již od počátku vzniku společnosti nebo při nabytí dalšího podílu kdykoli za trvání společnosti. Na tuto situaci by měla pamatovat společenská smlouva, která by měla určit, zda společník může vlastnit více podílů, či nikoli. V takovém případě se musí ve společenské smlouvě uvést i označení podílů [§ 146 odst. 1 písm. d) z. o. k.]. Pokud to upraveno nebude, platí princip o jediném podílu společníka a jeho přirůstání.

Vhodná úprava v praxi

UJEDNÁNÍ VE SPOLEČENSKÉ SMLOUVĚ

Společník může vlastnit více podílů. Podíly se označují číselnou řadou počínaje číslem 1.

2. Vlastnictví podílu

Podíl je věcí v právním smyslu. Vlastník podílu jako vlastník věci má právo s ním nakládat ve smyslu základní vlastnické triády – právo podíl držet, užívat jej a požívat z něj plody a nakládat s ním. Podíl může být předmětem různých smluvních dispozic. Může se stát zástavou nebo být předmětem jiného věcného práva k věci cizí (např. předkupní právo, zákaz zcizení, zákaz zatížení, právo zpětné koupě, výhrada vlastnického práva, výhrada koupě na zkoušku, výhrada lepšího kupce).

Podíl může být ve vlastnictví jediné osoby. Může být ve vlastnictví více osob (spoluvlastnictví) nebo může být součástí společného jmění manželů. Podíl nemusí být ve vlastnictví nikoho, pokud se stane součástí svěčenského fondu.